

Participatie van het Inheems traditioneel gezag in nationale besluitvorming tijdens de Covid-19 uitbraak in Suriname

Evaluatierapport: Participatie van het Inheems traditioneel gezag in nationale besluitvorming tijdens de Covid-19 uitbraak in Suriname

Door: Arioené U.N. Vreedzaam

December 2020

In opdracht van de Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname

Met ondersteuning van Forest Peoples Programme

Disclaimer: Deze publicatie is geproduceerd met financiële assistentie van de Europese Unie. De inhoud van deze publicatie is uitsluitend de verantwoordelijkheid van VIDS en kan op geen enkele manier worden beschouwd als een afspiegeling van de opvattingen van de Europese Unie.

Samenvatting

De Coronavirus disease (Covid-19) is een besmettelijke ziekte veroorzaakt door een coronavirus. De eerste Covid-19 casus in Suriname werd bevestigd op 13 maart 2020. Sindsdien zijn er een serie aan opeenvolgende maatregelen getroffen, waaronder het sluiten van grenzen en scholen, invoeren van de avondklok en afstandsonderwijs, invoeren van lockdowns, het plaatsen van gemeenschappen in quarantaine en doorvoeren van een aantal beperkende maatregelen voor dagelijkse activiteiten. Verschillende inheemse gemeenschappen zijn ook getroffen door Covid-19, met een verontrustende trend voor wat betreft het aantal Inheemsen dat overleed aan de ziekte. Hoewel er enige betrokkenheid is geweest bij de gemeenschappen vanuit de overheid, ontbreekt een duidelijk protocol of beleid om de inheemse bevolking te betrekken bij het oplossen van de vele problemen die deze pandemie met zich meebrengt. De Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname (VIDS) heeft om die reden een consultant ingehuurd om een onafhankelijke evaluatie uit te voeren naar de betrokkenheid van het traditioneel gezag door de overheid van Suriname ten tijde van, en in reactie op, de uitbraak van Covid-19 in Suriname. De evaluatie beslaat (1) het in kaart brengen welke maatregelen getroffen zijn door nationale en regionale overheidsinstanties in reactie op de uitbraak, (2) in kaart brengen welk effect bovengenoemde maatregelen hebben/ zullen hebben op de gemeenschappen, (3) in kaart brengen wat de bestuurlijke gevolgen zijn op dorpsniveau, (4) schrijven van een evaluatierapport (het huidig rapport) waaronder een set aanbevelingen en (5) het maken van een samenvatting in het Engels (verwerkt in het huidig rapport). Een desk studie en interviews met sleutelpersonen hebben als basis gediend voor de evaluatie.

Op basis van de desk studie blijkt dat de tot nog toe getroffen maatregelen inhouden (vanaf de eerste Covid-19 casus op 13 maart tot 31 december 2020): sluiten van landsgrenzen, sluiten van scholen, afstandsonderwijs, lockdowns, avondklok, beperken van polibezoeken, beperken van toegang tot hoge risicogebieden, treffen van maatregelen op persoonlijk niveau, (tijdelijk) sluiten van hotels, casino's, kerken en sportcentra, restaurants op aangepaste wijze openstellen, beperken van lokale vluchten, tijdelijk verbieden van openbaar transport; beperkingen op samscholing en beperking van bezoeken aan ouderen. Daarnaast zijn er specifieke maatregelen getroffen gericht op Inheemse gemeenschappen, waaronder: verstrekken van twee satelliettelefoons aan MZS om de communicatie met het dorp Sipaliwini Savanna te verbeteren, voedselpakketten versturen naar Sipaliwini Savanna, verzorging van trainingen door MZS over hygiëne maatregelen en voorlichting en identificatie van quarantaine faciliteiten, samenwerkingsverband tussen het Surinaams Rode Kruis (SRK), MZS en VIDS voor informatie-uitwisseling, ondersteuning en produceren van voorlichtingsmateriaal, verstrekken van voorlichting in diverse dorpen in Marowijne en temperatuurcontrole van personen die Galibi binnenkomen.

Op 16 april 2020 is er overleg geweest tussen het traditioneel gezag van Inheemse en Tribale volken en de President van Suriname waarbij het traditioneel gezag gevraagd werd voor ondersteuning van de door de overheid ingestelde maatregelen. Hierna is er een zoom overleg geweest tussen NCMT, MZS en de VIDS op 17 juni waarbij de VIDS de zorgpunten kenbaar kon maken aan het NCMT. VIDS heeft daarnaast getracht om samenwerking met NCMT te bewerkstelligen middels meerdere brieven en twee overleg momenten, die helaas niet veel opgeleverd hebben.

Het gezag van individuele Inheemse gemeenschappen hebben zelf een aantal maatregelen getroffen. Daarnaast heeft de VIDS als collectief algemene maatregelen getroffen gericht op Inheemse gemeenschappen, waaronder het opzetten van een communicatienetwerk, vertaling van voorlichtingsmateriaal naar de Inheemse talen, extra aandacht voor Covid-19 in hun nieuwsbrief Maraka en ontwikkeling van een voorlichtingsfolder. Gemeenschappen zijn er ook zelf toe over gegaan om maatregelen te treffen waaronder het afsluiten van toegangswegen, rivieren en vliegvelden tot de dorpen, werken aan bewustwording van dorpelingen, sluiten van vakantieoordn onder hun beheer en beperken van de beweging van dorpelingen buiten hun eigen leefgebied.

Volgens VIDS hebben de door de overheid getroffen maatregelen minder gunstige gevolgen op gemeenschappen. Voorlichting was niet altijd in verstaanbare talen of bereikte de gemeenschappen niet optimaal, spanningen tussen gewapende machten en dorpingen, ontwrichting van het leven van personen die op de landsgrenzen wonen vanwege het verbod op oversteek van de rivier, tekorten aan voedsel en aangepaste onderwijsmethoden die niet waren afgestemd op omstandigheden in de dorpen. Enkele van eerdergenoemde gevolgen hebben ook effect op bestuursniveau, waaronder de genoemde spanningen met gewapende machten, onbegrip van de overheid voor maatregelen getroffen door dorpen en disproportionele gevolgen voor dorpingen vanwege maatregelen die hun leven ontwrichten.

Op basis van de deskstudie en interviews kunnen er een aantal conclusies getrokken worden. Vanuit de overheid kwam er weinig hulp en informatie naar de dorpen, en in sommige gevallen was er helemaal geen contact vanuit de overheid. Een groot deel van de informatie en hulp bereikte de gemeenschappen met tussenkomst van Ngo's en medische specialisten die dat deden vanuit hun plicht als arts. Er was weinig overleg met het traditioneel gezag omtrent te nemen beslissingen, waardoor de Inheemse gemeenschappen op zichzelf waren aangewezen. Het punt van verbetering van de communicatie tussen de overheid en het traditioneel gezag kwam duidelijk naar voren bij alle betrokken partijen.

Gemeenschappen worden aanbevolen om hun voedselproductiecapaciteit te verhogen, identificeren van sleutelpersonen ter ondersteuning van het traditioneel gezag in crisismanagement, het instellen van een vangnet voor getroffen en, in contact blijven met overheidsinstanties, overstappen van voorlichting naar diepgaande gesprekken, belichten van leden van de gemeenschap die het goede voorbeeld geven, en afstemmen met hulpverleners over coördinatie van activiteiten.

Ngo's worden aanbevolen om betreden van leefgebieden van de Inheemsen te vermijden tenzij strikt nodig en veiligheidsprotocollen opgevolgd worden door bekwaam personeel, FPIC toe te passen, lopende projecten te herzien of heroverwegen, overwegen om wederopbouwfaciliteiten en –programma's op te zetten ter ondersteuning van herstel van de gemeenschappen, voorlichtingsmateriaal ter beschikking stellen in inheemse talen en verspreiden met behulp van jongeren in de gemeenschappen die handig zijn met sociale media en alvorens hulp geboden wordt, afstemmen met de overheid en het Inheems traditioneel gezag welke hulp nog nodig en gewenst is.

De overheid wordt aanbevolen om reeds bestaande tekortkomingen in de gezondheidszorg in de gemeenschappen weg te werken, extra aandacht te schenken aan bestaande gezondheidsproblemen in die gemeenschappen, ondersteuning verlenen ter versterking van hun voedselvoorzieningscapaciteit, bijhouden van demografische data van Inheemse volken als onderdeel van de statistieken van de pandemie, respect tonen voor en wettelijk erkennen van het zelfbeschikkingsrecht, toepassen van FPIC, treffen van cultureel gevoelige maatregelen rekening houdende met het leefmilieu van de Inheemsen, wederopbouwfondsen en openbare voorzieningen in orde maken ter ondersteuning van herstel, zorgen voor gelijke toegang tot onderwijs voor de kinderen, verschaffen van voorlichting in de Inheemse talen, op cultuurgevoelige wijze en via effectieve wegen, inspanningen plegen om telecommunicatie infrastructuur te verbeteren, erkennen van het Inheems traditioneel gezag als rechtmatige vertegenwoordigers van de gemeenschappen en hen betrekken in besluitvorming en uitvoering van crisismanagement en het inplannen van periodieke evaluatiemomenten met de verscheidene partijen (hulpverleners en gemeenschappen).

Summary

The Coronavirus disease (Covid-19) is an infectious disease caused by a coronavirus. The first Covid-19 case in Suriname was confirmed on March 13, 2020. Since then, a series of successive measures have been taken, including closing borders and schools, introducing curfews and distance learning, introducing lockdowns, quarantining communities and implementing a number of restrictive measures for daily activities. Several Indigenous communities have also been affected by Covid-19, with a worrying trend in the number of Indigenous people dying from the disease. While there has been some government involvement with the communities, there is no clear protocol or policy to involve Indigenous people in resolving the many problems posed by this pandemic. The Association of Indigenous Village Heads in Suriname (VIDS) has therefore hired a consultant to conduct an independent evaluation of the involvement of the traditional authority by the Suriname government at the time of, and in response to, the Covid-19 outbreak in Suriname. The evaluation covers (1) identifying the measures taken by national and regional government agencies in response to the outbreak, (2) identifying the impact that the above measures have/will have on the communities, (3) identifying what the administrative consequences are at village level, (4) writing an evaluation report (the current report) including a set of recommendations and (5) making a summary in English (incorporated in the current report). A desk study and interviews with key persons served as the basis for the evaluation.

Based on the desk study, it appears that the measures taken so far (from the first COVID-19 case on March 13 to December 31, 2020) include: closing national borders, closing schools, distance learning, lockdowns, curfews, restricting outpatient visits, limiting access to high-risk areas, taking measures at a personal level, (temporarily) closing hotels, casinos, churches and sports centers, opening restaurants in an appropriate way, limiting local flights, temporarily banning public transport; restrictions on gathering and restrictions on visits to the elderly. In addition, specific measures have been taken aimed at Indigenous communities, including: providing two satellite telephones to MZS to improve communication with the village of Sipaliwini Savanna, sending food packages to Sipaliwini Savanna, providing training by MZS on hygiene measures and awareness, identification of quarantine facilities, collaboration between the Surinamese Red Cross (SRK), MZS and VIDS for information exchange, support and production of information material, provision of information in various villages in Marowijne and temperature control of persons entering Galibi.

On April 16, 2020, there were consultations between the traditional authority of Indigenous and Tribal peoples and the President of Suriname, in which the traditional authority was asked to support the measures instituted by the government. After this meeting there was a zoom meeting between NCMT, MZS and the VIDS on June 17, during which the VIDS could make the points of concern known to the NCMT. VIDS has also tried to establish cooperation with NCMT by means of several letters and two consultation moments, which unfortunately did not yield much.

The authorities of individual Indigenous communities have themselves taken a number of measures. In addition, as a collective, the VIDS has taken general measures aimed at Indigenous communities, including setting up a communication network, translation of educational material into the Indigenous languages, extra attention for Covid-19 in their newsletter Maraka and development of an information brochure. Communities themselves have also taken measures including closing access roads, rivers and airports to villages, raising awareness of villagers, closing resorts under their control, and limiting the movement of villagers outside their own living area.

According to VIDS, the measures taken by the government have less beneficial effects on communities. Information was not always in intelligible languages or did not reach the communities optimally, tensions between armed forces and villagers, disruption of the lives of people living on national borders due to the prohibition of river crossing, shortages of food and adapted teaching methods that were not tailored to the conditions in the villages. Some of the aforementioned consequences also have an effect at the level of government, including the aforementioned tensions with armed forces, lack of understanding of the

government for measures n hit by villages and disproportionate consequences for villagers because of measures that disrupt their lives.

A number of conclusions can be drawn on the basis of the desk study and interviews. Little help and information came to the villages from the government, and in some cases there was no contact at all from the government. Much of the information and assistance reached the communities through NGOs and medical specialists who did so from their duty as doctors. There was little consultation with traditional authorities about decisions to be made, leaving Indigenous communities on their own. The point of improving communication between the government and the traditional authority was emphasized by all parties involved.

Communities are recommended to increase their food production capacity, identify key individuals in support of the traditional authority in crisis management, establish a safety net for those affected, stay in touch with government agencies, move from education to in-depth conversations, highlight members of the community who are setting a good example and coordinating with care providers about the coordination of activities.

NGOs are recommended to avoid entering Indigenous habitats unless strictly necessary and security protocols followed by competent personnel, applying FPIC, reviewing or reconsidering ongoing projects, considering establishing reconstruction facilities and programs to support recovery of the population communities, making educational materials available in indigenous languages and disseminating with the help of young people in the communities who are handy with social media and before offering help, coordinate with the government and indigenous traditional authorities what help is still needed and desired.

The government is recommended to address pre-existing health deficiencies in the communities, to pay extra attention to existing health problems in those communities, to provide support to strengthen their food supply capacity, to maintain demographic data of Indigenous peoples as part of the statistics of the pandemic, show respect for and legal recognition of the right to self-determination, apply FPIC, take culturally sensitive measures taking into account the environment of the Indigenous people, prepare reconstruction funds and public facilities in support of recovery, ensure equal access to education for the children, providing education in the Indigenous languages, in a culturally sensitive manner and through effective means, making efforts to improve telecommunications infrastructure, recognizing the Indigenous traditional authority as legitimate representatives of the community and involve them in decision-making and implementation of crisis management and the planning of periodic evaluation moments with the various parties (aid workers and communities).

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Summary	4
Lijst van afkortingen	7
1. Inleiding	8
2. Aanpak	9
3. Resultaten	10
3.1 Desktopstudie	10
3.1.1. Inleiding.....	10
3.1.2 Maatregelen getroffen door overheidsinstanties	10
3.1.3 Betrokkenheid Inheems traditioneel gezag bij maatregelen.....	13
3.1.4 Effect van maatregelen op gemeenschappen	14
3.1.5 Bestuurlijke gevolgen door toegepaste besluitvormingsprocessen.....	15
3.2 Interviews	15
4. Conclusies.....	17
4.1 Maatregelen getroffen door overheidsinstanties	17
4.2 Betrokkenheid Inheems traditioneel gezag bij maatregelen	17
4.3 Effect van maatregelen op gemeenschappen.....	17
4.4 Bestuurlijke gevolgen door toegepaste besluitvormingsprocessen	18
5. Aanbevelingen	18
6. Referenties.....	22

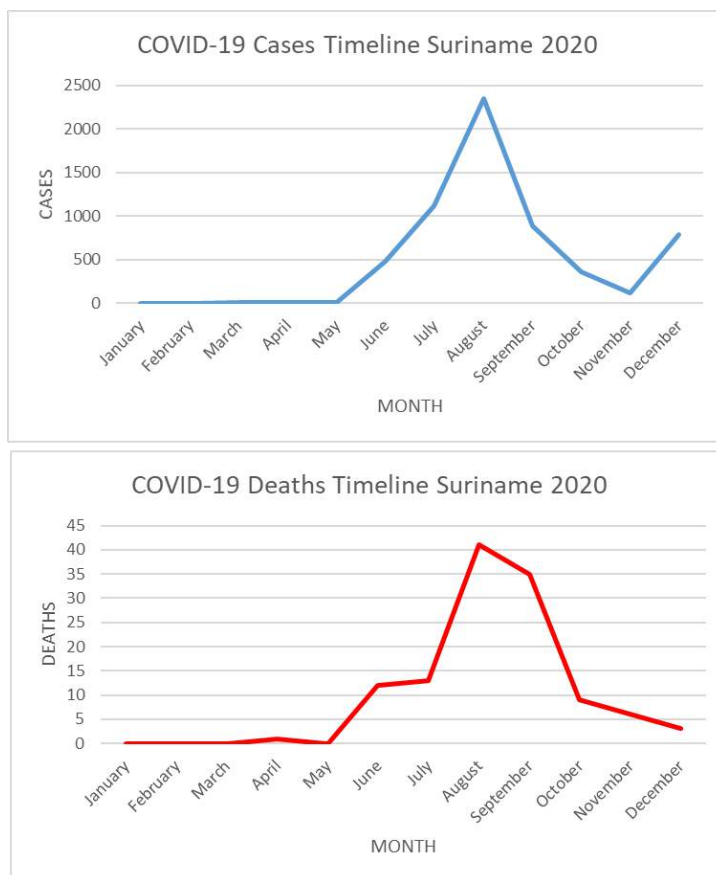
Lijst van afkortingen

BOG	Bureau Openbare Gezondheidszorg
CDC	Center for Disease Control
Covid-19	Corona Virus Disease 2019
DC	Districts Commissaris
DNV	Dienst Nationale Veiligheid
FPIC	Free, Prior and Informed Consent
GoS	Government of Suriname
IP	Indigenous Peoples
Min. EZOTI	Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap & Technologische Innovatie
Min.Fin	Ministerie van Financiën
Min.HIT	Ministerie van Handel, Industrie en Toerisme
Min.Juspol	Ministerie van Justitie en Politie
Min.OWC	Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
Min.ROS	Ministerie van Regionale Ontwikkeling en Sport
Min.VG	Ministerie van Volksgezondheid
MMC	Mungra Medisch Centrum
MZS	Medische Zending Suriname
NCCR	Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbestrijding
NCMT	Nationaal Covid Management Team
Ngo	Niet gouvernementele organisatie
OMT	Outbreak Management Team
PAHO	Pan American Health Organization
RGD	Regionale Gezondheidsdienst
SDGs	Sustainable Development Goals
UNDRIP	United Nations Declaration on the the Rights of Indigenous Peoples
SARS CoV-2	Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2
SB	Staats Besluit
SOP	Standard Operating Procedure
SRK	Surinaams Rode Kruis
ToR	Terms of Reference
UNICEF	United Nations Children's Fund
VIDS	Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname
WHO	World Health Organization

1. Inleiding

De Coronavirus disease (Covid-19) is een besmettelijke ziekte veroorzaakt door een coronavirus dat voor het eerst werd geïdentificeerd in Wuhan, China, in december 2019. Hoewel de meeste personen milde symptomen vertonen, kan Covid-19 ook ernstige ziekte en zelfs de dood veroorzaken. Kwetsbare groepen waaronder ouderen en personen met bepaalde onderliggende medische aandoeningen, lopen een verhoogd risico op ernstige ziekte (WHO 2020, CDC 2020). Volgens de WHO (2020) kan verspreiding van de ziekte het best voorkomen of vertraagd worden door goed geïnformeerd te zijn over de ziekte en de wijze waarop het zich verspreidt. Aangezien het door een nieuw virus veroorzaakt wordt, leren medici en wetenschappers nog dagelijks over de ziekte. Sinds de eerste besmetting is de ziekte snel internationaal verspreid door personen die reizen.

De eerste Covid casus in Suriname werd bevestigd op 13 maart 2020. Sindsdien zijn er een serie aan opeenvolgende maatregelen getroffen, waaronder het sluiten van grenzen en scholen, invoeren van de avondklok en afstandsonderwijs, invoeren van een partiele lockdown, het plaatsen van gemeenschappen in quarantaine en doorvoeren van een aantal beperkende maatregelen voor dagelijkse activiteiten (vb. opdoen van mond en neusmaskers op publieke plaatsen, beperken van samenkomsten, etc.) (DNV 2020, Wikipedia 2020). Volgens de WHO (2020) zijn er inmiddels, op de dag van schrijven d.d. 2 december 2020, 5.312 bevestigde Covid-19 casussen in Suriname geweest, waarvan 117 doden. De grootste piek aan besmettingen en doden was in de periode juli-september 2020 (Figuur 1).

Figuur 1: Epidemiologische curve voor het aantal casussen en doden van COVID-19 in Suriname

Verschillende Inheemse gemeenschappen zijn ook getroffen door Covid-19, waarvan de gemeenschappen van Washabo/ Section/ Apoera tot nu toe het hoogste aantal (68) hebben. Doden als gevolg van Covid-19 in Inheemse gemeenschappen vertoonden een nog grotere verontrustende trend, 19 sterfgevallen van de 117. Aangezien de Inheemse bevolking de kleinste etnische groep in Suriname vormt, is dit aantal sterfgevallen, in verhouding tot het totaal, een reden tot ernstige bezorgdheid (zie ToR).

Sinds de eerste gerapporteerde casus hebben leiders uit verschillende dorpen actie ondernomen om de lockdown van de gemeenschap af te dwingen. Dit werd al gedaan voordat de Surinaamse overheid een nationale lockdown startte. Sindsdien zijn er verschillende vormen van overleg geweest tussen de overheid (vertegenwoordigd door de Districts Commissaris), het Nationaal Covid Management Team (NCMT) en verschillende lokale en internationale gezondheid gerelateerde organisaties.

Hoewel er enige betrokkenheid is geweest bij de gemeenschappen (of bij de VIDS), ontbreekt een duidelijk protocol of beleid om de Inheemse bevolking te betrekken bij het oplossen van de vele problemen die deze pandemie met zich meebrengt (zie ToR).

De Vereniging van Inheemse Dorpshoofden in Suriname (VIDS) heeft om die reden een consultant ingehuurd om een onafhankelijke evaluatie uit te voeren naar de betrokkenheid van het traditioneel gezag door de overheid van Suriname ten tijde van, en in reactie op, de uitbraak van Covid-19 in Suriname. Deze evaluatie moet in lijn zijn met het recht van Inheemse volken op volledige participatie, zelfbestuur, zelfbeschikking, en het recht op gelijkwaardige behandeling met betrekking tot gezondheidszorg. Hierbij wordt er verwezen naar de artikelen 2, 3, 5, 18, 19, 23, en 33 in de United Nations Declaration on the rights of Indigenous Peoples.

Middels deze evaluatie wil VIDS een beter beeld krijgen van de participatie van de traditionele autoriteiten in Covid-gerelateerde besluitvorming door regering en andere instellingen met betrekking tot hun woon- en leefgebieden - in het bijzonder maatregelen betreffende gezondheid, veiligheid en onderwijs. Wat ging er goed, wat ging er niet goed en waarom, en wat voor aanbevelingen kunnen er worden gedaan om de participatie bij toekomstige crisissituaties beter te laten verlopen?

Deze evaluatie wordt uitgevoerd binnen een van VIDS' grotere projecten 'het Indigenous Navigator Initiatief', waarbinnen verschillende rapporten uitkomen die worden gebruikt voor beïnvloeding van regeringsbeleid ten aanzien van de rechten en de ontwikkeling van Inheemse volken, het informeren van de dialoog tussen het traditioneel gezag en de overheid, en andere initiatieven om de betrokkenheid van het traditioneel gezag te verbeteren.

De evaluatie beslaat:

1. In kaart brengen welke maatregelen getroffen zijn door nationale en regionale overheidsinstanties in reactie op de uitbraak, en op welke wijze en momenten het Inheems traditioneel gezag betrokken werd bij de ontwikkeling en uitvoering van deze maatregelen.
2. In kaart brengen welk effect bovengenoemde maatregelen hebben (gehad) of mogelijk zullen hebben op de gemeenschappen en hun leefgebieden op de korte, middellange en lange termijn
3. In kaart brengen wat de bestuurlijke gevolgen zijn op dorpsniveau voor het al dan niet betrekken van het traditioneel gezag bij de besluitvorming
4. Het schrijven van een evaluatierapport gebaseerd op de bevindingen van de studie, waaronder een set aanbevelingen voor zowel het traditioneel gezag als voor beleidsmakers.
5. Het maken van een samenvatting in het Engels.

2. Aanpak

Op basis van de vraagstelling geformuleerd in de terms of reference (ToR; bijlage A) is de volgende aanpak overeengekomen in samenspraak met de opdrachtgever (zie ook het finale werkplan; bijlage B):

1. Initiële afstemming met de VIDS: deze had als doel de ToR toe te lichten en afspraken te maken over de uitvoering. Op basis van de gemaakte afspraken is het werkplan opgesteld (bijlage B)
2. Desktopstudie: op basis van documentatie verstrekt door de VIDS is deze studie uitgevoerd. Daarnaast is documentatie geraadpleegd welke online beschikbaar was. Die zijn terug te vinden in de lijst van referenties. De door VIDS verstrekte documentatie bestond uit:
 - a. Brief VIDS aan nationaal Covid managementteam (NCMT), 24 maart 2020
 - b. Brief VIDS aan NCMT, 17 april 2020
 - c. Brief VIDS aan NCMT, 28 april 2020
 - d. Brief Pikin Poika aan Gewestelijke Politie Kommandant Wanica, 31 mei 2020
 - e. Brief Pikin Poika aan bewoners van Suricom Park, 31 mei 2020
 - f. Oproep Inheemse Dorpen i.v.m. Covid-19, 04 juni 2020

- g. VIDS submission in response to the call for inputs for the Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples to the General Assembly on “Impact of COVID-19 on indigenous peoples”, 19 juni 2020
 - h. Brief background information on Covid-19 in Suriname
3. Interviews: op basis van initiële bevindingen van de desktopstudie heeft de consultant verschillende partijen gesproken en vragen gesteld op basis van bijlage 7.1. Personen van het Inheems traditioneel gezag uit verschillende getroffen gebieden, niet gouvernementele organisaties (Ngo's) alsook overheidsinstanties die betrokken zijn geweest bij Covid-19 response zijn geïnterviewd. Per categorie zijn de volgende personen gesproken:
- a. Inheems traditioneel gezag:
 - Kapitein Ricardo Pané - Galibi (oosten & kustgebied)
 - Kapitein Carlo Lewis - Apoera (westen)
 - Granman Ipomadi Pelenapin - Kawemhakan (zuiden Wayana)
 - Kapitein Lloyd Read – Pierre Kondre Kumbasi (OSIP/savanna gebied)
 - Kapitein Joan van der Bosch – Pikien Poika (Wanica)
 - b. Niet gouvernementele organisaties:
 - Jupta Itoewaki – Stichting Mulokot
 - Maureen van Dijk – Medisch directeur Medische Zending Suriname
 - Minu Parahu – Directeur Amazon Conservation Team Suriname
 - c. Overheidsinstanties:
 - Dr. Radjesh Ori - Bureau Openbare Gezondheidszorg (BOG), Nationaal Covid Management Team (NCMT) en Outbreak management Team (OMT)
 - Drs. Aloysius Koendjibiarie - Regionale Gezondheids Dienst (RGD)
 - Drs Martelise Eersel – Ministerie van Volksgezondheid (Min.VG) en OMT
 - Drs. Radha Ramjatan- Mungra Medisch Centrum (MMC)
4. Rapportage: gebaseerd op de desktopstudie en interviews, inclusief conclusies en aanbevelingen voor zowel het traditioneel gezag als voor beleidsmakers.
5. De evaluatie periode beslaat het kalender jaar 2020. De interviews hebben plaatsgevonden tussen November 2020 en Januari 2021.

3. Resultaten

3.1 Desktopstudie

3.1.1. Inleiding

Tijdens de desktopstudie is nagegaan (1) welke maatregelen getroffen zijn door nationale en regionale overheidsinstanties in reactie op de uitbraak, (2) op welke wijze en momenten het Inheems traditioneel gezag betrokken werd bij de ontwikkeling en uitvoering van deze maatregelen, (3) welk effect bovengenoemde maatregelen hebben (gehad) of mogelijk zullen hebben op de gemeenschappen en hun leefgebieden op de korte, middellange en lange termijn en (4) wat de bestuurlijke gevolgen zijn op dorpsniveau voor het al dan niet betrekken van het traditioneel gezag bij de besluitvorming.

3.1.2 Maatregelen getroffen door overheidsinstanties

Kort nadat de eerste Covid-19 casus bekend werd op 13 maart 2020 zijn er drastische maatregelen getroffen door de Surinaamse overheid. Grenzen en luchthavens werden gesloten op de nacht van 14-15 maart 2020 ([Starnieuws 2020](#)), scholen werden gesloten vanaf 16 maart (DNV 2020) en op 28 maart 2020 werd een partiele lockdown aangekondigd, met een avondklok (Wikipedia 2020). Op 9 april 2020 werd de wet Uitzonderingstoestand Covid-19 (SB_2020 No.83) afgekondigd. Middels deze wet werden het NCMT

en de parlementaire crisis commissie ingesteld en artikelen opgenomen voor het treffen van buitengewone maatregelen en voorzieningen, verstrekken van informatie en voorlichting, instellen van een noodfonds en handhaven van sancties.

Vanaf 24 maart 2020 werd de oostwest verbinding nabij ziekenhuis Marwina (in Marowijne) afgesloten voor alle verkeer tussen 0:00-6:00. Verder mocht niemand Albina verlaten, tenzij medische toestemming verkregen was (DNV 2020). Nadat een medewerker van de MZS te Gonini Mofo Kriki in contact was gekomen met Covid-19 besmette personen, werd de kliniek gesloten op 23 april 2020. [Andere klinieken](#) in het oosten van district Sipaliwini waren alleen open voor spoedgevallen en prenatale zorg; voor andere zaken waren de klinieken telefonisch bereikbaar (Wikipedia 2020).

De installatie en [eerste formele bijeenkomst](#) van het NCMT was op 24 april 2020. Het team bestond uit de Vicepresident als leidinggevende en vertegenwoordigers van DNV, Ministerie van Justitie en Politie (Min.Juspol), Ministerie van Volksgezondheid (Min.VG), Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing (NCCR), de voorzitter van de Nationale Ziekenhuisraad, directeur van het Academisch Ziekenhuis Paramaribo (AZP) en een epidemiologische crisiscommissie. Het team is daarna aangevuld met vertegenwoordigers van het Ministerie van Financiën (Min.Fin), Ministerie van Handel, Industrie en Toerisme (Min.HIT)¹ en Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (Min.OWC) (DNV 2020). Vanaf 30 april is de operatie '[Drin dresi wakti siki](#)' van start gegaan, welke een civiel-militaire operatie inhield ter ondersteuning van de gezondheidsdiensten. In dit kader werden 20 controleposten ingesteld om uitwijkroutes te kunnen beheersen en persoonsbeweging te kunnen traceren. Verder gold er een totale lockdown op de Marowijne- en Corantijnrivier en werden er patrouilles uitgevoerd te water in het oosten en westen van het land. In die gebieden was er slechts verplaatsing toegestaan voor essentiële diensten die te maken hadden met o.a. veiligheid en gezondheid (DNV 2020).

Op 3 mei 2020 werd Suriname officieel Covid-vrij verklaard en werden maatregelen versoepeld, zoals een kortere avondklok van 23:00-5:00 met uitzondering van de gebieden Marowijne, Lawa en Tapanahoni waar de avondklok bleef gelden van 18:00-6:00. Hier bleef er een strenge avondklok gehandhaafd vanwege het feit dat het vooral grensrivieren betrof, waarbij er nog veel illegale oversteek plaatsvond met een groot risico voor her-introductie van Covid-19 in het land. Ook werd er een economisch bijstandsprogramma aangekondigd ter ondersteuning van ondernemingen en huishoudens. Onderdeel hiervan was het [verstrekken van voedselpakketten](#) aan gemeenschappen te Tapanahony en het Paramaccaans gebied.

Kort na de verkiezingen op 25 mei 2020 werden er weer Covid-19 besmettingen geregistreerd (nu bekend als de eerste golf van besmettingen), afkomstig uit Marowijne. Als reactie daarop werden nationale vluchten opgeschort en de brug bij Stolkertsijver (Marowijne) gesloten. Het dorp Klaaskreek koos ervoor om in zelfisolatie te gaan aangezien een Covid-19 besmette persoon daar gestemd had (DNV 2020, Wikipedia 2020). In de eerste week van juni werden er 11 gevallen geregistreerd in het zuidelijkste dorp Sipaliwini Savanna. Vermeldenswaard is dat gedurende deze perioden het dorp volledig verstoken was van enige hulp. Dit kwam niet alleen vanwege de getroffen maatregel om nationale vluchten op te schorten, maar ook vanwege enorme regenval die dan de airstrip onbruikbaar maakte. In juni werd opnieuw een partiele lockdown doorgevoerd en vanaf 8 juni zelfs een volledige lockdown, waarbij personen op basis van een beurtensysteem het huis uit mochten. Het dorp Nieuw Jacobkondre en omliggende dorpen werden geplaatst onder quarantaine en andere dorpen werden gescreend op besmette personen. Op 27 juni steeg het aantal Covid-19 positieven met 76 personen, waarvan velen afkomstig uit zuidoost Suriname (Wikipedia 2020).

Vanaf 6 juli mochten scholen weer open voor leerlingen en studenten van examenklassen, met inachtneming van veiligheidsmaatregelen. Echter, door een hoog aantal besmettingen in oost Suriname

¹ Dit Ministerie heet inmiddels het Ministerie van Economische Zaken, Ondernemerschap & Technologische Innovatie (Min.EZOTI). Zie: <http://gov.sr/kabinetten-en-ministeries/>

bleven de scholen in die regio gesloten. Vanaf 1 oktober mochten scholen weer open, in aangepaste vorm (Wikipedia 2020).

De nieuwe regering (op basis van de verkiezingsresultaten van 25 mei 2020) nam op 7 augustus 2020 een nieuwe versie van de wet Uitvoering Burgerlijke Uitzonderingstoestand aan (SB 2020 No. 51) waarin de samenstelling van het Crisis Management Team (CMT) werd opgenomen, ter vervanging van NCMT. Volgens deze wet nemen in het team de Vice-President van de Republiek Suriname, belast met de leiding van het team, de ministers van: Justitie en Politie, van Economische Zaken, Ondernemerschap en Technologische Innovatie, van Financiën en Planning, van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, van Regionale Ontwikkeling en Sport, van Volksgezondheid en de directeurs van het Directoraat Nationale Veiligheid en het Nationaal Coördinatie Centrum voor Rampenbeheersing (NCCR) zitting. Verder stelt de wet de President in staat deskundigen, alsmede vertegenwoordigers van daarbij in aanmerking komende instanties aan te wijzen, afhankelijk van de aard van de afgekondigde uitzonderingstoestand. Alhoewel het niet in de wet vermeld is, wordt dit nieuwe team Outbreak Management Team (OMT) genoemd.

Vanwege de grote afstand tot bepaalde Inheemse dorpen, slechte telefonische bereikbaarheid, verhoogd besmettingsgevaar vanwege contact met aangrenzende gebieden (Frans Guyana en Brazilië) met een hoge besmettingsgraad en beperkte medische voorzieningen, werden er enkele specifieke maatregelen getroffen in verband met Covid-19 hulpverlening voor Inheemse dorpen (VIDS 2020). Er werden twee satelliettelefoons door NCMT verstrekt aan MZS om de communicatie met het dorp Sipaliwini Savanna (aan de grens met Brazilië), waar er een uitbraak was in juni 2020 met op dat moment 11 bevestigde Covid-19 casussen, te verbeteren. Ook werd toegezegd dat het medisch team en voedsel getransporteerd zouden worden naar het dorp middels helikopters aangezien vliegtuigen door de slechte staat van het vliegveld [niet konden landen](#) ter plekke. Echter konden de helikoptervluchten niet meer worden uitgevoerd terwijl de landingsbaan nog niet opengesteld was voor vliegtuigen. [Er is toen besloten](#) om voedselpakketten in te vliegen naar Kwamalasamutu en van daaruit per boot te transporteren naar Sipaliwini Savanna. Deze operatie werd uitgevoerd met hulp van NCCR, MZS, en ACT, in samenwerking met de VIDS; het dorp Kwamalasamutu was er actief bij betrokken. Door de lange duur van de reis was het medisch team van MZS niet meegereisd waardoor de besmette personen in Sipaliwini Savanna verstoken bleven van medische hulp. Behalve deze specifieke actie gericht op het dorp Sipaliwini Savanna heeft NCMT enkele weken na de eerste uitbraak in samenwerking met het Ministerie van Volksgezondheid een eenmalig initiatief genomen om informatie te produceren ten behoeve van gemeenschappen in het binnenland. Deze informatie betrof hygiënische maatregelen en werd vertaald in enkele lokale Inheemse talen. Echter werd deze informatie verstrekt via de nationale televisiezenders die beperkt bereik hebben in gebieden waar inheemse gemeenschappen zich bevinden.

Sinds de uitbraak speelt MZS een continue rol in de Covid-19 response, en wel de medische component daarvan. Zo worden trainingen verzorgd door MZS over hygiëne maatregelen en voorlichting over Covid-19 preventie (o.a. door huis-aan-huis bezoeken) alsook het produceren en distribueren van informatie. MZS heeft verder quarantaine faciliteiten geïdentificeerd in verscheidene gemeenschappen (zie 3.1 voor verdere specificatie; VIDS 2020, [MARAKA April 2020 No. 10](#)). Samen met het Surinaams Rode Kruis (SRK) heeft MZS een samenwerkingsverband met de VIDS gericht op regelmatige informatie-uitwisseling en verlenen van ondersteuning met als doel traditionele instituten te versterken en om een snelle en adequate reactie op de Covid-19 uitbraak te bevorderen.

In gebieden waar MZS niet actief is, speelt de RGD een belangrijke rol in de medische voorziening. Dit is onder andere in Marowijne en Nickerie het geval. De directeur en medewerkers van het Marwina ziekenhuis (onder beheer van RGD in Marowijne) zijn naar diverse dorpen geweest om voorlichting te verstrekken. Verder werd een thermometer aan de poli te Galibi verstrekt zodat dorpelingen hun temperatuur gecontroleerd kon worden bij het binnentreden van het dorp.

3.1.3 Betrokkenheid Inheems traditioneel gezag bij maatregelen

Op 16 april 2020 werd het traditioneel gezag van Inheemse en Tribale volken uitgenodigd voor een gesprek met de President van Suriname. Tijdens dit eerste overleg m.b.t. Covid-19 werden maatregelen voorgehouden door NCMT middels presentaties en werd het traditioneel gezag gevraagd voor ondersteuning van de maatregelen (VIDS 2020). Er zijn hierna meerdere pogingen geweest vanuit de VIDS om de participatie van het traditioneel gezag te garanderen (zie laatste alinea van deze paragraaf). Op 17 juni is er een zoom geweest tussen NCMT, MZS en de VIDS waarbij de VIDS de zorgpunten kenbaar kon maken aan het NCMT, waaronder het beperkte contact met het dorp Sipaliwini Savanne. Ook de in Paramaribo gestrande Inheemsen van het district Sipaliwini die geen inkomen hadden in Paramaribo en moeilijk kunnen communiceren vanwege taalbarrières. Tijdens het overleg is ook aangegeven dat vele Inheemse gemeenschappen in vrijwillige isolatie zijn gegaan om het tegengaan van besmettingen zelf ter hand te kunnen nemen.

Het gezag van verschillende Inheemse gemeenschappen hebben zelf een aantal maatregelen getroffen. De VIDS heeft een communicatienetwerk opgezet (sms, Whatsapp, Facebook) om informatie te verspreiden, op de hoogte te blijven van de stand van zaken in gemeenschappen, ondersteuning en solidariteit te bieden en spoedgevallen en behoeften in de gaten te houden (VIDS 2020). VIDS [promoot via hun Facebook pagina](#) gezonde levensstijl en het gebruik van traditionele medicinale kruiden ter versterking van de persoonlijke immuniteit (VIDS 2020). Ook werd er via de [website](#) informatie geplaatst over het belang van een goede gezondheid in strijd tegen Covid-19. Informatie ter bewustwording van personen die veelal in het Nederlands was opgemaakt werd door de VIDS vertaald naar de [Inheemse talen](#) Trio en Wayana (VIDS 2020). In april weidde de VIDS haar reguliere nieuwsbrief genaamd Maraka toe aan de verspreiding van informatie over Covid-19 ([MARAKA April 2020 No. 10](#)). In deze editie van Maraka werd onder andere opgenomen: achtergrondinformatie over Covid-19, de stand van zaken in Suriname en in het bijzonder de Inheemse gemeenschappen, het belang van een goede gezondheid in strijd tegen Covid-19, maatregelen ter voorkomen van besmetting, maatregelen op gemeenschapsniveau, verhalen van vroeger over westerse ziektes en de impact van Covid-19 op Inheemse volken wereldwijd. In diezelfde maand werd er ook een [informatiefolder over Covid-19](#) ontwikkeld en ter beschikking gesteld aan gemeenschappen. VIDS deed een oproep aan Inheemse dorpen na een snelle toename van Covid-19 gevallen binnen een week (Oproep Inheemse Dorpen i.v.m. Covid-19, 04 juni 2020). Middels de oproep werden gemeenschappen op het hart gedrukt om maatregelen in acht te nemen om verspreiding te minimaliseren. Genoemde maatregelen hielden in het weren van personen die niet woonachtig zijn in het dorp, beperken van reizen uit het dorp (vb. voor het doen van boodschappen), verkoop bij winkels in en dichtbij de dorpen via een traliedeur, behouden van een minimale afstand van 2m tussen personen, vermijden van bezoek, regelmatig wassen van handen met water en zeep, aandoen van mond en neuskapjes, het naleven van de maatregelen aangekondigd door de overheid m.b.t. de totale lockdown, het onmiddellijk melden van bijzondere gevallen aan het dorpsgezag en naleven van instructies van het dorpsbestuur.

Individuele gemeenschappen zijn er ook zelf toe over gegaan om maatregelen te treffen (eventueel ondersteund door het VIDS bureau en/ of Ngo's). De Wayana gemeenschap in oost Suriname hebben hun dorpen en [vliegvelten gesloten](#) en lieten geen boot verkeer toe op de rivier. Dit werd gedaan met ondersteuning van het Franse leger aan de andere zijde van de landsgrens. Alhoewel de Surinaamse overheid op een later tijdstip deze maatregelen ondersteunde, was die ondersteuning van het Surinaamse leger beperkt vanwege het veelal ontbreken van middelen en boten (VIDS 2020). Granman Ipomadi Pelenapin (meer bekend als Granman Miep; Granman van de Wayana), had ook een indringend gesprek gevoerd met de informele hoofdman van de Braziliaanse goudzoekers in het gebied Jaw pasi (nabij het leefgebied van de Wayana) en streng aanbevolen om het gebied te verlaten en naar de stad (Paramaribo) af te reizen (([MARAKA April 2020 No. 10](#)). De Wayana gemeenschapsorganisatie, Mulokot, heeft gewerkt aan bewustwording via sociale media door het verspreiden van digitale posters en verzorgen van [podcasts](#) in Wayana (VIDS 2020). Ook in andere gebieden werden initiatieven genomen door individuele gemeenschappen. Op last van het dorpsbestuur van Cassipora werd het vakantieoord Blakawatra gesloten vanaf 14 maart 2020. Later werd deze maatregel bevestigd door de districtscommissaris van Para. De

dorpen Apoera, Section en Washabo in West Suriname hebben na overleg met de politie en het leger de toegang tot het dorp afgesloten voor vreemdelingen ([MARAKA April 2020 No. 10](#)). Verder werden dorpelingen van informatie voorzien door de dorpsbesturen over Covid-19 en maatregelen die men kon treffen om het virus tegen te gaan. Dit laatste met ondersteuning van MMC. Tenslotte werden alle samenkomsten zoals sportactiviteiten, feesten en dorpsvergaderingen tijdelijk opgeschort'. Het dorp Donderkamp (Konomerume) nam de maatregel om niemand toe te laten tot het dorp via de rivier of de lucht. Initieel werd dit tegengehouden door de districtscommissaris, maar t.z.t. is de overheid zelf overgegaan tot het verbieden van personenverkeer naar het binnenland ([MARAKA April 2020 No. 10](#)). Dorpen aan de Beneden Marowijne adviseerden hun gemeenschappen om zoveel mogelijk thuis te blijven en Albina alleen te bezoeken voor het hoognodige (vb. het halen van boodschappen) ([MARAKA April 2020 No. 10](#)). Het dorp Pikin Poika in Wanica heeft eind mei 2020 besloten om gedurende twee weken een aantal maatregelen in acht te nemen. Hierover heeft het dorp afgestemd met een nabijgelegen gemeenschap (Suricom Park) welke bereikbaar is via de toegangsweg van het dorp. Met deze gemeenschap zijn de maatregelen ook afgedwongen. De maatregelen betroffen het vermijden van contact met personen buiten het dorp, het weren van bezoekers aan het dorp, niet toestaan van feesten en bijeenkomsten en samenscholing van maximaal 10 personen toestaan. Het dorpsbestuur had hiervoor ondersteuning gevraagd middels een brief aan de politie van het district Wanica; mede vanwege assistentie indien nodig bij de handhaving van de maatregelen (Brief Pikin Poika aan Gewestelijke Politie Kommandant Wanica, 31 mei 2020). Ook werd een brief gericht aan de gemeenschap van Suricom Park over de gemaakte afspraken (Brief Pikin Poika aan bewoners van Suricom Park, 31 mei 2020);

VIDS heeft daarnaast getracht om samenwerking met NCMT te bewerkstelligen. Daarvoor heeft de VIDS het initiatief genomen om contact te leggen met NCMT per brief (Brief VIDS aan nationaal Covid managementteam (NCMT), 24 maart 2020). Middels de brief heeft de VIDS zich geïntroduceerd aan NCMT, contact informatie verstrekt, ondersteuning en beperkte financiële middelen ter beschikking gesteld. Verder werd ook advies aangeboden met betrekking tot de formulering van nationale maatregelen rekening houdende met behoeften en zorgpunten van het Inheems traditioneel gezag in specifieke gebieden. Verder heeft de VIDS gevraagd om geconsulteerd en betrokken te worden in de planning en uitvoering van maatregelen in de dorpen. Een dag na het gesprek met de President van Suriname en NCMT op 16 april 2016 stuurde VIDS opnieuw een brief naar NCMT (Brief VIDS aan NCMT, 17 april 2020) met een samenvatting van punten besproken tijdens het overleg. Er werd verder opnieuw aandacht gevraagd voor de verzoeken in de brief van 24 maart 2020 en speciale aandacht voor het werken in nauwe samenwerking met het Inheems traditioneel gezag rondom de aanwezigheid van politie en militairen in en rondom dorpen. Dit vanwege spanningen die zijn ontstaan tussen de dorpen en aanwezige gewapende machten, mede vanwege onbegrip van deze gewapende machten voor de rechten en gewoonten van Inheemsen. In dit verband is informatie verstrekt over engagement strategieën die toegepast kunnen worden. Twee weken na de voorgenoemde brief werd geconstateerd dat de situatie rondom Inheemse gemeenschappen ongewijzigd was gebleven. De VIDS koos ervoor om nogmaals een brief te richten aan NCMT (Brief VIDS aan NCMT, 28 april 2020) om de teleurstelling te uiten over het uitblijven van reactie op eerdere brieven.

3.1.4 Effect van maatregelen op gemeenschappen

Volgens VIDS (2020) hebben de door de overheid getroffen maatregelen minder gunstige gevolgen (gehad) op gemeenschappen. Doordat voorlichting veelal in het Nederlands werd verstrekt, was die niet toegankelijk voor alle Inheemse dorpen. Verder was de verspreiding van die informatie centraal (vanuit media in Paramaribo) met geen of beperkt bereik in gebieden waar Inheemsen wonen. Hierdoor waren Inheemse gemeenschappen onvoldoende op de hoogte van de gevaren van Covid-19, de aanbevolen persoonlijke (vb. handhygiëne, mond en neus maskers) en gemeenschapsmaatregelen (vb. afstand houden, geen samenkomsten) en andere maatregelen getroffen door de overheid (vb. lockdowns, reisrestricties). De aanwezigheid van politie en militairen in dorpen (als onderdeel van de civiel-militaire operatie 'Drin' dresi wakti siki) heeft voor spanningen gezorgd tussen de gewapende machten en de dorpen, mede vanwege onbegrip van deze gewapende machten voor de rechten en gewoonten van

Inheemsen. Een voorbeeld hiervan is het beperken/ bemoeilijken van bezoeken aan kostgronden die buiten het gebied liggen dat door de gewapende machten was afgebakend. Door het verbod op reizen naar het buitenland zijn vooral gemeenschappen getroffen die op grenzen wonen. Vaak wonen families aan weerszijden van de landsgrenzen. Het reisverbod had hierdoor significante culturele effecten op die Inheemse gemeenschappen, omdat gebruikelijke interacties/ bezoeken/ ondersteuning naar elkaar toe niet meer mogelijk waren hierdoor. Er zijn tekorten ontstaan aan voedingsmiddelen als gevolg van de lockdown. Gemeenschappen zijn in zekere zin afhankelijk geworden van winkels voor hun voedselvoorziening. Door de lockdown waren winkels niet optimaal bevoorrad of soms gesloten, waardoor er onvoldoende voedsel ingekocht kon worden. Ook werd de toegang tot winkels moeilijker door opgelegde transportrestricties. Verder waren maatregelen getroffen voor het voorzien van afstandsonderwijs (veelal afgestemd op de kustvlakte) niet effectief voor scholen in het binnenland vanwege slecht televisie en telefoon bereik (media gebruikt voor het afstandsonderwijs), de afwezigheid van leerkrachten in de dorpen (alle leerkrachten hadden de dorpen verlaten) en de afwezigheid van elektriciteit als gevolg van brandstoftekorten.

3.1.5 Bestuurlijke gevolgen door toegepaste besluitvormingsprocessen

Enkele van eerdergenoemde gevolgen (VIDS 2020) hebben ook effect op bestuursniveau. De aanwezigheid van politie en militairen in dorpen heeft voor spanningen gezorgd tussen de gewapende machten en de dorpen, mede vanwege onbegrip van deze gewapende machten voor de rechten en gewoonten van Inheemsen. Dergelijke spanningen kunnen beschouwd worden als een conflict tussen de gewapende macht en het gezag van de dorpsbesturen. Het dorp Donderkamp (Konomerume) nam de maatregel om niemand toe te laten tot het dorp via de rivier of de lucht, wat initieel tegen werd gehouden door de districtscommissaris (DC). Alhoewel dit t.z.t. is opgelost aangezien de overheid zelf is overgegaan tot het verbieden van personenverkeer naar het binnenland ([MARAKA April 2020 No. 10](#)), kan gesteld worden dat er een conflict is ontstaan tussen het dorpsbestuur en de DC vanwege het feit dat het traditioneel gezag niet erkend is bij wet en de DC als autoriteit beschouwd wordt. Door het verbod op reizen naar het buitenland zijn vooral gemeenschappen getroffen die op grenzen wonen. Vaak wonen families aan weerszijden van de landsgrenzen. Het reisverbod had hierdoor sociaaleconomische effecten op die Inheemse gemeenschappen doordat families (tijdelijk) gescheiden waren en/ of hun werk niet konden hervatten doordat ze de grenzen niet mochten oversteken. Dorpsbesturen moesten dan ook extra aandacht besteden aan het weerhouden van personen om de rivier over te steken. De maatregelen zijn getroffen door wederzijdse overheden zonder afstemming tussen wederzijdse overheden, terwijl de handhaving voornamelijk op de schouders rustte van de dorpsbesturen met ondersteuning van het Franse leger.

3.2 Interviews

De interviews kunnen het best samengevat worden per categorie van geïnterviewden. Onderstaand zijn belangrijke punten die naar voren gekomen zijn tijdens deze gesprekken.

De betrokkenheid van het traditioneel gezag in beslissingen en maatregelen m.b.t. COVID-19 is gering. Vooral in het begin van de uitbraak in Suriname (maart 2020) kwam er zeer weinig informatie vanuit de overheid naar de gemeenschappen toe. In de gemeenschap van Galibi, heeft men zelfs tot in december 2020 niets vernomen van de overheid. Alle informatie die het dorp bereikt heeft, kwam vanuit Frans Guyana en Albina. Uit alle interviews is gebleken dat de betrokkenheid van het traditioneel gezag in beslissingen van de overheid niet gelijktijdig plaats heeft gevonden en op verschillende wijzen is gebeurd. Granman Miep gaf aan dat reeds in April 2020 al, een overheidsdelegatie het gebied van de Wayana bezocht had. Deze delegatie bestond uit leden van het Kabinet President, CMT, en Dr. Vreden (immunoloog). Dit in tegenstelling tot de situatie in het dorp Galibi. Aangezien Granman Miep, ook direct betrokken is bij de Medische Zending, is er een goede informatiestroom en betrokkenheid in allerlei medische en/ of overheidsmaatregelen.

In de dorpen Pierre Kondre Kumbasi en Pikin Poika was de betrokkenheid ook erg gering van het traditioneel gezag. Beide dorpschoufden hebben aangegeven niet gewacht te hebben op ondersteuning van de overheid, alhoewel zij die ook hadden verwacht, om direct maatregelen te treffen in hun eigen gemeenschap. Dit ter bescherming van de dorpingen. Kapitein Read gaf duidelijk aan dat OSIP wel meteen in actie is getreden in de verschillende gemeenschappen en dat later in het jaar er uiteindelijk wel communicatie op gang kwam tussen het traditioneel gezag met CMT, Medische Zending Suriname en het BOG. In Pikin Poika, heeft de dorpsleiding zelf maatregelen getroffen, zoals een eigen controlepost plaatsen bij de ingang van het dorp. Dit viel niet in goede aard bij de overheid, maar uiteindelijk kwam er een betere dialoog tussen de overheid en het traditioneel gezag met betrekking tot veiligheid van het dorp. In West Suriname, alhoewel het gering was, was er enigszins een redelijke samenwerking tussen de bestuursdienst en het traditioneel gezag.

Bij alle gezagsdragers is duidelijk naar voren gekomen dat zij direct betrokken willen worden bij beslissingen die genomen worden vanuit de overheid en die van invloed zijn op de Inheemse gemeenschap. Dit heeft niet alleen betrekking op de huidige pandemie, maar ook als het andere sectoren betreft (zoals sociaaleconomische sector). De dorpschoufden geven aan dat de huidige pandemie duidelijk heeft gemaakt dat de Inheemsen als een “nagedachte” beschouwd worden door de overheid. Alle dorpschoufden zien ook graag een “noodfonds/ disaster funds” voor de Inheemsen. Zo een fonds zou dan medische kosten, alsook de kosten door het wegvallen van inkomen, kunnen opvangen. Tenslotte, komt het belang van communicatie tussen alle actoren duidelijk naar voren. Vooral als het gaat om de informatieverschaffing vanuit de medische sector, zou dat moeten gebeuren op een manier waarbij men de taal, cultuur en gewoonten van de gemeenschappen in acht neemt. Tenslotte hebben alle gezagsdragers aangegeven dat de cultuur en gewoonten van de Inheemsen verschillen met die van de stedelijke bewoners en kan de overheid er niet vanuit gaan dat alle aangekondigde maatregelen precies zo overgenomen kunnen worden in de verschillende gemeenschappen. Hier is (betere) communicatie essentieel en moet de informatie cultureel gevoelig zijn, niet alleen voor de dorpingen, maar ook naar het traditioneel gezag toe. Elk dorpsbestuur werkt anders en de overheidsmaatregelen zouden het traditioneel gezag niet moeten ondermijnen.

Opvallend is dat alle geïnterviewden van overheidsinstanties hebben aangegeven dat ze het traditioneel gezag hebben betrokken bij verschillende beslissingen. Er is wel gezegd dat het moeizaam ging in het begin, maar dat het uiteindelijk wel gelukt is. Dit heeft er ook mee te maken dat er geen formeel systeem/ netwerk bestond ten tijde van de Covid-19 uitbraak. Zowel bij de medische verantwoordelijke in het Westen (Nieuw Nickerie) als in het Oosten (Moengo) zijn er maatregelen genomen op basis van hun eigen verantwoordelijkheid als arts en community/ public health specialist. In het begin van de pandemie, en bij de eerste uitbraken in de dorpen, hebben zij gehandeld naar het beste van hun vermogen met de gegeven faciliteiten. De geïnterviewden geven het belang van (risico)communicatie aan tussen de overheid en de gemeenschappen. Zij zien ook graag meer betrokkenheid van het traditioneel gezag bij de informatieverschaffing en monitoring. Zowel uit de gesprekken met dorpschoufden als de overheidsinstanties is duidelijk naar voren gekomen dat MZS een zeer belangrijke rol vervult in de Covid-19 response binnen de verschillende gemeenschappen.

Het belang van de Ngo's is niet te missen in situaties als de huidige pandemie. Vooral als het gaat om Ngo's van de gemeenschap. Die kunnen beschouwd worden als een instrumentele intermediair. Zij zijn bekend met de taal, cultuur en gewoonten van de gemeenschappen en kunnen derhalve de nodige informatie overbrengen naar de gemeenschap. Dit was duidelijk bij de verschillende activiteiten die zijn uitgevoerd door Stichting Mulokot. Een duidelijke “voordeel” hierbij, is dat de stichting een werk arm is van het traditioneel gezag bij de Wayana's. Hierdoor kon er effectief gehandeld worden als het ging om het verstrekken van informatie in de eigen taal en cultuur.

De Medische Zending Suriname heeft duidelijk gemaakt dat de betrokkenheid tussen hun organisatie met de verschillende dorpen goed is. Echter, is dit sinds het aantreden van de nieuwe regering minder geworden. MZS krijgt wel alle steun, vooral als het gaat om materiaal nodig voor de uitvoering van hun

werkzaamheden, maar worden minder betrokken bij overheidsbeslissingen. Er is heel duidelijk aangegeven dat zowel bij de vorige regering als de huidige, men ervan uit gaat dat MZS alle verantwoordelijkheid op zich neemt voor wat betreft de medische zorg in de verschillende dorpen. Vaak genoeg wordt er niet goed gecommuniceerd met de MZS omtrent maatregelen en hoe die de dorpingen eventueel zouden kunnen beïnvloeden. Als voorbeeld haalde men aan dat gedurende de verschillende lockdowns, toen overheidsdiensten ook gesloten waren (in de dorpen), dorpingen bijvoorbeeld hun sociale kaart niet konden verlengen. Zo een kaart moet men dan aantonen bij het krijgen van medische hulp. MZS heeft op den duur geen moeite hiermee gehad, aangezien zij gewoon medische zorg hebben verleend op basis van hun medische/ morele plicht, maar vinden dat er veel betere afstemming tussen alle betrokken partijen plaats moest vinden. Als medische organisatie hebben zij ook verder afstemming met verschillende dorpen gehad, met betrekking tot quarantaine en isolatie faciliteiten in de dorpen zelf. Dit is niet alleen gedaan in Inheemse dorpen, maar ook bij de Tribale gemeenschappen zoals Klaaskreek. In Kawemhakan is bijvoorbeeld met Granman Miep samengewerkt aan protocollen voor patiënten en zijn er quarantaine en isolatie faciliteiten bewerkstelligd. Tenslotte, wil MZS betere communicatie hebben met de Overheid omdat het nog steeds niet duidelijk is wie de leiding heeft met betrekking tot genomen maatregelen. Er zou ook een betere samenwerking moeten plaatsvinden tussen de RGD en MZS. Het gaat eenmaal om de medische zorg van alle gemeenschappen en het zou goed zijn als beide organisaties op de hoogte zijn van getroffen medische maatregelen.

4. Conclusies

4.1 Maatregelen getroffen door overheidsinstanties

- De verleende hulp aan de gemeenschappen kwam voornamelijk vanuit de VIDS, RGD, MZS, Ngo's waaronder ACT; en gemeenschapsorganisaties zoals Mulokot
- Informatievoorziening aan Inheemse gemeenschappen is beperkt, niet altijd in een voor hun verstaanbare taal en niet altijd verspreid op een wijze waarbij de gemeenschappen effectief bereikt worden;
- Communicatie/ afstemming vanuit NCMT met de VIDS en Inheems traditioneel gezag is zeer beperkt en gemaakte afspraken worden niet nagekomen;

4.2 Betrokkenheid Inheems traditioneel gezag bij maatregelen

- Er is geen structurele wijze van overleg tussen de overheid en het Inheems traditioneel gezag over de aanpak van de Covid-19 respons binnen de gemeenschappen en hun leefgebieden;
- Vanuit de centrale overheid, vertegenwoordigd door NCMT en later OMT, is er zeer beperkt overleg geweest met het Inheems traditioneel gezag. Dit overleg heeft mede op aandringen van de VIDS plaatsgevonden. Helaas is er weinig invulling gegeven aan gemaakte afspraken;
- Gemeenschappen hebben overwegend op eigen initiatief en met ondersteuning van de VIDS en Ngo's verscheidene maatregelen getroffen;
- Maatregelen genomen op eigen initiatief door het Inheems traditioneel gezag om hun gemeenschappen te beschermen werd soms tegengewerkt door de overheid;

4.3 Effect van maatregelen op gemeenschappen

- Door inadequate wijze van voorlichting zijn dorpen steeds onvoldoende geïnformeerd over Covid-19; dit kan effect hebben gehad op het aantal Covid-19 casussen in de dorpen en de wijze waarop zij ermee om zijn gegaan;
- Maatregelen die geformuleerd en getroffen zijn die indruisen op de leefomstandigheden van de gemeenschappen hebben verregaande effecten, w.o. voedseltekorten en geschillen met gewapende machten;

- Aanpassingen aan het onderwijs hebben op geen enkele wijze rekening gehouden aan omstandigheden in de gemeenschappen, waardoor de kinderen voor langere tijd verstoken zijn geraakt van onderwijs;

4.4 Bestuurlijke gevolgen door toegepaste besluitvormingsprocessen

- Maatregelen genomen op eigen initiatief door het Inheems traditioneel gezag om hun gemeenschappen te beschermen werd soms tegengewerkt door de overheid;
- Door de overheid ingestelde maatregelen die onvoldoende rekening houden met leefomstandigheden van gemeenschappen leggen disproportioneel veel druk op die gemeenschappen en zorgen er zodoende voor dat het Inheems traditioneel gezag juist met meer problemen te maken kreeg die door hen opgelost moeten worden (zonder ondersteuning van de overheid);
- Alhoewel, de betrokkenheid van het traditioneel gezag bij overheidsbeslissingen gering was, is binnen de gemeenschap het traditioneel gezag juist sterker geworden. De verschillende dorpen hebben ingezien wat voor belangrijke rol het traditioneel gezag vervult in situaties die zich hebben voorgedaan als gevolg van de pandemie.

5. Aanbevelingen

Aanbevelingen kunnen worden opgedeeld in enkele categorieën, gericht op verscheidene partijen. Deze aanbevelingen zijn geformuleerd op basis van bovengenoemde conclusies alsook aanbevelingen uit geraadpleegde artikelen (CBC 2020, Michener et al. 2020, Power et al. 2020 & UN 2020a+b) over ervaringen elders ter wereld.

Maatregelen

- Gemeenschappen:
 - Versterken van gemeenschappen om zelf in hun voedsel en medicijnen (tot in zekere mate) te kunnen voorzien zodat die ook in tijden van crisis niet te maken hoeven te krijgen met tekorten. Hierbij is overdracht van traditionele kennis over het verbouwen van voedsel, jacht, visvangst en verzamelen van fruit, noten, honing, kruiden, etc. van belang. Ook kennis over geneeskrachtige kruiden en het gebruik daarvan is hierin essentieel;
 - Identificeren van sleutelpersonen binnen de gemeenschappen die een rol kunnen vervullen in het vergaren van nodige informatie, verschaffen van voorlichting aan de gemeenschappen, het treffen van maatregelen en toezien op naleving daarvan. Werken met Ngo's en/of overheidsinstanties om ervoor te zorgen dat deze sleutelfiguren nodige training, communicatiemiddelen en materiaal (voor persoonlijke veiligheid en voorlichting) kunnen ontvangen;
 - Het instellen van een vangnet voor getroffen personen en hun families zodat voorzien kan worden in isolatieopvang, voedselvoorziening, zorg voor kinderen (indien ouders besmet zijn), mentale ondersteuning van personen, etc.;
- Ngo's:
 - Zich onthouden van het betreden van de gemeenschappen van Inheemse volken en die alleen betreden met de toestemming van de vertegenwoordigende instellingen van Inheemse volkeren, volgens duidelijk vastgestelde protocollen om transmissierisico's te verminderen. Organisaties die zich bezighouden met samenwerking met Inheemse volken, dienen alternatieve activiteiten te ontplooiën die geen lichamelijk contact met zich meebrengen;
 - Toepassen van Free, Prior and Informed Consent (FPIC) t.b.v. Inheemse volken voordat programma's of activiteiten van start gaan met Inheemse volken of in de woon- en leefgebieden van Inheemse volken;

- Waar contact met Inheemse volken onvermijdelijk is, dient de organisatie ervoor te zorgen dat het personeel bekwaam is en geïnformeerd over het verminderen van de overdracht van het virus, het oefenen van fysieke afstand en in de gaten houden van risico beperkende strategieën;
- Herzie lopende projecten en heroverweeg deze, in nauwe coördinatie met de betrokken Inheemse volken, rekening houdend met de effecten van Covid-19 (en gerelateerde beperkingen);
- Overweeg het opzetten van wederopbouwactiviteiten en -programma's (na Covid-19) die specifiek gericht zijn op Inheemse volken die het traditionele levensonderhoud van Inheemse volken, hun economie en hun gemeenschappen ondersteunen;
- Overheidsinstanties:
 - Wegwerken van bestaande tekortkomingen in de gezondheidszorg (vb. personeel en faciliteiten), voorzieningen (waaronder water en sanitaire voorzieningen) en andere essentiële diensten in de (vaak) verafgelegen gebieden waar Inheemsen wonen. Zorg voor gelijke toegang tot testen, beschermende uitrusting, klinische onderzoeken en behandelingen;
 - Aandacht voor de verbetering van de gezondheid van Inheemsen die vanwege gebrek aan optimale gezondheidszorg, hun doorgaans zwakke sociaal-maatschappelijke positie, beperkte toegang tot hygiënische voorzieningen, stigma en discriminatie, etc. kwetsbaarder zijn voor besmettelijke ziekten;
 - Ondersteuning verlenen aan gemeenschappen om hun voedselvoorzienings-capaciteit te versterken zodat die ook in tijden van crisis niet te maken hoeven te krijgen met voedseltekorten. Een belangrijke factor hierbij is behoud van traditioneel grondgebied voor het verbouwen en verzamelen van voedsel en kruiden;
 - Het bijhouden van demografische data, waaronder etniciteit, als onderdeel van de statistieken waardoor kan worden geïdentificeerd of/wanneer de gezondheidssituatie binnen bepaalde bevolkingsgroepen (in dit geval specifiek Inheemsen) uit de hand loopt/dreigt te lopen; hierdoor kan gericht ingegrepen worden. Identificeer ook de unieke risico's en beschermende factoren bij getroffen gemeenschappen;
 - Respecteer het recht van Inheemse volken op zelfbeschikking, inclusief het recht om in vrijwillige isolatie te blijven. Het is in deze van belang dat het Inheems traditioneel gezag wettelijk erkend wordt. Hierbij kan gedacht worden aan o.a. blokkades of beperkingen geplaatst door Inheemse gemeenschappen om de verspreiding van het Covid-19-virus in hun gemeenschappen tegen te gaan;
 - Respecteer het recht tot FPIC van Inheemse volken bij de preventie, ontwikkeling, implementatie en monitoring van maatregelen om Covid-19 aan te pakken;
 - Tref cultureel gevoelige maatregelen rekening houdende met het leefmilieu en train traditionele Inheemse gezondheidswerkers in alle relevante maatregelen en het gebruik van nodige apparatuur;
 - Effectieve samenwerking aangaan met naburige landen waar Inheemse volken in grensoverschrijdende gebieden wonen, en ervoor zorgen dat goede praktijken worden toegepast door alle actoren in nauwe samenwerking met de getroffen Inheemse volken;
 - Overweeg om posten op te richten voor Covid-19-wederopbouwfondsen en openbare voorzieningen die specifiek gericht zijn op de behoeften van Inheemse volken om hun traditionele levensonderhoud en economieën te ondersteunen en te herstellen en hun gemeenschappen in stand te houden;
 - Zorgen voor toegang tot onderwijs voor Inheemse kinderen en jongeren door te voorzien in noodzakelijke tools voor onderwijs op afstand, in nauwe samenwerking met leerkrachten en het Inheems traditioneel gezag. Ondersteun de eigen onderwijsinitiatieven van Inheemse volken;

Communicatie:

- **Gemeenschappen:**
 - Contact onderhouden met lokale autoriteiten en instanties zodat die weten wie de contactpersonen zijn binnen de gemeenschappen en op de hoogte blijven van de stand van zaken in de gemeenschappen;
 - Naast het verschaffen van voorlichting ook verder gaan met gesprekken over (traditionele) kennis, attituden en gedragspatronen. Hierbij is aandacht voor positieve veranderingen belangrijk om te voorkomen dat alles op een negatieve wijze wordt benaderd; i.p.v. praten over alles dat niet mag/ kan, belichten wat allemaal wel mogelijk is;
 - Belichten van personen/ gezinnen binnen de gemeenschappen die het goede voorbeeld geven over de aangepaste gedragsregels/ implementatie van protocollen, maar ook vb. toepassen van traditionele kennis over voedselproductie en gebruik van kruiden voor het versterken van hun immuniteit etc. Door het identificeren van zulke voorbeeldfiguren, kan binnen de gemeenschappen een positieve impuls worden gegeven ter verbetering van omstandigheden;
- **Ngo's:**
 - Zorg ervoor dat activiteiten en informatie voor Inheemse volken, of gemeenschappen met Inheemse volken, beschikbaar zijn in Inheemse talen en cultureel gevoelig zijn;
 - Betrek Inheemse jongeren bij de verspreiding van Covid-19 voorlichtingsberichten binnen de gemeenschappen. Zowel in reguliere talen als in Inheemse talen, hun beheersing van sociale media maakt hen een fundamentele speler in deze situatie;
- **Overheidsinstanties:**
 - Voorlichting verschaffen op een cultuurgevoelige wijze, in samenwerking met Inheemse volken, in talen die verstaanbaar zijn voor de gemeenschappen en via media/ andere wegen die de gemeenschappen effectief bereiken;
 - Doe specifieke inspanningen om de informatietechnologie en andere infrastructuur te verbeteren, om ervoor te zorgen dat alle mensen, inclusief Inheemse volken, toegang hebben tot informatie;
 - Herformuleer de Covid-19-pandemie als een 'gemeenschapsprobleem' waarin sociale omstandigheden van gezondheid een hoofdrol spelen;

Overleg en Coördinatie van maatregelen tussen instituten en organisaties:

- **Gemeenschappen:** Doorgeven aan organisaties die hulp (willen) bieden, wie allemaal al betrokken is bij de hulpverlening en op welke wijze. Hierdoor kan onderlinge afstemming van activiteiten plaatsvinden om zodoende duplicering te vermijden en aandacht te schenken aan zaken die nog aandacht behoeven;
- **Ngo's:** Door communiceren aan de overheid en het Inheems traditioneel gezag welke hulp geboden kan worden en na afstemming besluiten wat de meest geschikte aanpak is waarbij de gemeenschappen het best geholpen worden;
- **Overheidsinstanties:**
 - Inheems traditioneel gezag en de VIDS als vertegenwoordigende organisatie erkennen als rechtmatige vertegenwoordigers van de Inheemse volken;
 - Betrekken van Inheems traditioneel gezag en vertegenwoordigende organisaties in crisis en gezondheidsorganisaties binnen hun gemeenschappen voor zowel het bedenken en handhaven van maatregelen, alsook het opvangen van de gevolgen van getroffen maatregelen;

- Ervoor zorgen dat Inheemse vrouwen effectief worden betrokken bij de besluitvorming met betrekking tot Covid-19 en het omgaan met de sociaaleconomische effecten van lockdowns, afstand nemen en andere maatregelen, in het besef dat Inheemse vrouwen en meisjes onevenredig zwaar zullen worden getroffen door deze inspanningen;
- Creëer partnerschappen met onder meer Ngo's, klinieken, universiteiten, huisvestings- en transportsectoren, gemeenschap ontwikkelingsorganisaties, etc. voor een gecoördineerde aanpak;
- Plan periodiek (vb. kwartaalsgewijs) evaluatie momenten in met het Inheems traditioneel gezag en alle partijen betrokken bij de Covid-19 response om na te gaan wat het verloop is geweest van voorgaande perioden, verbeterpunten te formuleren en uitzetten hoe die te implementeren met afspraken over verdeling van verantwoordelijkheden en een tijdspad;

6. Referenties

CBC. 2020. Largest outbreak of COVID-19 in an Indigenous community in Canada offers important lessons. <https://www.cbc.ca/news/canada/saskatchewan/outbreak-covid-19-indigenous-community-lessons-1.5737126> . Bezocht 16 december 2020.

CDC. 2020. About COVID-19. <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/cdcresponse/about-COVID-19.html> . Bezocht op 3 december 2020.

DNV. 2020. Suriname Covid-19 crisis portal. <https://covid-19.sr/> . Bezocht 2 en 3 december 2020.

Michener L., Aguilar-Gaxiola S, Alberti PM, Castaneda MJ, Castrucci BC, Harrison LM, et al. 2020. Engaging With Communities — Lessons (Re)Learned From COVID-19. DOI: <http://dx.doi.org/10.5888/pcd17.200250> , https://www.cdc.gov/pcd/issues/2020/20_0250.htm.

Power T., Wilson D., Best O., Brockie T., Bourque Bearskin L., Millender E., Lowe J. 2020. COVID-19 and Indigenous Peoples: An imperative for action. Journal of Clinical Nursing, Volume 19, Issue 15-16. <https://doi.org/10.1111/jocn.15320>

Starnieuws. 2020. Breaking: Eerste Covid-19 in Suriname; luchtruim sluit. <https://www.starnieuws.com/index.php/welcome/index/nieuwsitem/57506> . Bezocht op 3 december 2020.

UN. 2020a. COVID-19 and Indigenous peoples. Department of Economic and Social Affairs, Indigenous Peoples. <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/covid-19.html> . Bezocht op 16 december 2020.

UN. 2020b. Indigenous Peoples & the Covid-19 Pandemic: Considerations. Department of Economic and Social Affairs. https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/wp-content/uploads/sites/19/2020/04/COVID19_IP_considerations.pdf

VIDS. 2020. VIDS Submission to the report of the special rapporteur on the rights of indigenous peoples to the General Assembly “Impact of COVID-19 on indigenous peoples”. Paramaribo, Suriname.

WHO. 2020. Coronavirus. https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1 . Bezocht op 2 en 3 december 2020.

Wikipedia. 2020. COVID-19 pandemic in Suriname. https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemic_in_Suriname. Bezocht op 2 december 2020.